

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (pirmoji kolegija) SPRENDIMAS

2014 m. birželio 12 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą — Socialinė politika — Direktyva 2003/88/EB — Darbo laiko organizavimas — Mokamos kasmetinės atostogos — Kompensacija mirties atveju“

Byloje C-118/13

dėl *Landesarbeitsgericht Hamm* (Vokietija) 2013 m. vasario 14 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2013 m. kovo 14 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Gülay Bollacke

prieš

K + K Klaas & Kock B.V. & Co. KG,

TEISINGUMO TEISMAS (pirmoji kolegija),

kuriį sudaro kolegijos pirmininkas A. Tizzano, teisėjai E. Levits (pranešėjas), M. Berger, S. Rodin ir F. Biltgen,

generalinis advokatas M. Wathelet,

kancleris A. Calot Escobar,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- *K + K Klaas & Kock B.V. & Co. KG*, atstovaujamos *Rechtsanwalt* M. Scheier,
- Vokietijos vyriausybės, atstovaujamos T. Henze ir J. Möller,
- Danijos vyriausybės, atstovaujamos M. Wolff ir V. Pasternak Jørgensen,
- Vengrijos vyriausybės, atstovaujamos M. Fehér, K. Szíjjártó ir K. Molnár,
- Jungtinės Karalystės vyriausybės, atstovaujamos L. Christie, padedamo baristerės E. Dixon,
- Europos Komisijos, atstovaujamos M. van Beek ir F. Schatz,

* Proceso kalba: vokiečių.

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinio advokato nuomone, nagrinėti bylą be išvados,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su 2003 m. lapkričio 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/88/EB dėl tam tikrų darbo laiko organizavimo aspektų (OL L 299, p. 9; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 381) 7 straipsnio išaiškinimu.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant G. Bollacke ir jos sutuoktinio buvusios darbdavės *K + K Klaas & Kock B.V. & Co. KG* (toliau – „K + K“) ginčą dėl suinteresuotojo asmens teisės į kompensaciją už mokamas kasmetines atostogas, kuriomis iki savo mirties dienos nepasinaudojo J. Bollacke.

Teisinis pagrindas

Sajungos teisė

- 3 Direktyvos 2003/88 7 straipsnis „Kasmetinės atostogos“ suformuluotas taip:
„1. Valstybės narės imasi būtinų priemonių užtikrinti, kad kiekvienas darbuotojas turėtų teisę į bent keturių savaičių mokamas kasmetines atostogas pagal nacionalinės teisės aktais ir (arba) praktika nustatytas teisės į tokias atostogas ir jų suteikimo sąlygas.
2. Minimalus kasmetinių mokamų atostogų laikas negali būti pakeistas kompensacija, išskyrus tuos atvejus, kai yra nutraukiami darbo santykiai.“
- 4 Šios direktyvos 15 straipsnyje „Palankesnės nuostatos“ nustatyta:
„Ši direktyva nepažeidžia valstybių narių teisės taikyti arba priimti įstatymus ir kitus teisės aktus, kurie yra palankesni darbuotojų saugos garantijų ir sveikatos apsaugos atžvilgiu, arba palengvinti ar leisti kolektyvinių sutarčių arba susitarimų, sudarytų tarp darbdavių ir darbuotojų, kurie yra palankesni darbuotojų saugos garantijų ir sveikatos apsaugos atžvilgiu, taikymą.“
- 5 Šios direktyvos 17 straipsnyje nustatyta, kad valstybės narės gali nukrypti nuo tam tikrų šios direktyvos nuostatų, tačiau neleidžiama nukrypti nuo šios direktyvos 7 straipsnio.

Vokietijos teisė

- 6 2002 m. gegužės 7 d. redakcijos (BGBl. 2002 I, p. 1529) 1963 m. sausio 8 d. Federalinio atostogų įstatymo (*Bundesurlaubsgesetz*, BGBl. 1963, p. 2) 7 straipsnio 4 dalyje numatyta:
„Jeigu dėl nutrūkusių darbo santykių visų ar dalies atostogų nebegalima suteikti, už jas turi būti sumokama kompensacija.“
- 7 Remiantis Civilinio kodekso (*Bürgerliches Gesetzbuch*, toliau – BGB) 1922 straipsnio 1 dalimi asmeniui mirus (paveldėjimas) visas jo turtas (paveldimas turtas) pereina vienam ar keliems asmenims (paveldėtojams).

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 8 G. Bollacke buvo 2010 m. lapkričio 19 d. mirusiojo J. Bollacke, kuris dirbo *K + K* nuo 1998 m. rugpjūčio 1 d. iki mirties 2010 m. lapkričio 19 d., sutuoktinė ir vienintelė teisių paveldėtoja.
- 9 Nuo 2009 m. J. Bollacke sunkiai sirgo. 2009 m. jis buvo nedarbingas daugiau nei aštuonis mėnesius. Nuo 2010 m. spalio 11 d. iki mirties jis buvo nuolat nedarbingas.
- 10 Neginčytina, kad J. Bollacke savo mirties dieną turėjo teisę į mažiausiai 140,5 kasmetinių atostogų dienos ir jomis nepasinaudojo.
- 11 2011 m. sausio 31 d. raštu G. Bollacke reikalavo iš *K + K* kompensacijos už 146 nepanaudotas atostogų dienas. *K + K* atmetė šį prašymą, nes abejojo, kad ši teisė paveldima.
- 12 Pirmosios instancijos teismas, gavęs šį G. Bollacke prašymą, jį taip pat atmetė, nes pagal *Bundesarbeitsgericht* praktiką teisė pakeisti nutrūkus darbo santykiams nepanaudotas mokamas kasmetines atostogas kompensacija neatsiranda, kai šie santykiai nutrūksta darbuotojui mirus. Šį sprendimą apskundus apeliacine tvarka prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas svarsto, ar ši nacionalinio teismo praktika pagrįsta atsižvelgiant į Teisingumo Teismo praktiką, susijusią su Direktyvos 2003/88 7 straipsniu.
- 13 Šiomis aplinkybėmis *Landesarbeitsgericht Hamm* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:
 - „1) Ar Direktyvos 2003/88/EB 7 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad ja draudžiamos valstybių narių teisės nuostatos ar praktika, pagal kurias teisė į minimalias mokamas kasmetines atostogas visiškai prarandama darbuotojui mirus, būtent prarandama ne tik jau neįgyvendintina teisė į atleidimą nuo pareigos dirbti, bet ir teisė į užmokestį už atostogas?
 - 2) Ar Direktyvos 2003/88/EB 7 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad teisė į kompensaciją už minimalias mokamas kasmetines atostogas nutrūkus darbo santykiams taip susijusi su darbuotojo asmeniu, kad ši teisė atsiranda tik jam, kad jis vėliau galėtų pasiekti poilsio ir laisvalaikio tikslą, susijusį su mokamų kasmetinių atostogų suteikimu?
 - 3) Ar Direktyvos 2003/88/EB 7 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad atsižvelgdamas į darbuotojų saugos garantijas ir sveikatos apsaugą darbdavys, organizuodamas darbo laiką, turi pareigą iki kalendorinių metų pabaigos arba vėliausiai iki darbo santykiams taikomo perkėlimo laikotarpio pabaigos suteikti darbuotojui atostogas neatsižvelgdamas į tai, ar darbuotojas pateikė atostogų prašymą?“

Dėl prejudicinių klausimų

- 14 Trimis klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės teiraujasi, ar Direktyvos 2003/88 7 straipsnį reikia aiškinti taip, kad pagal jį draudžiami nacionalinės teisės aktai ar praktika, kaip antai nagrinėjami pagrindinėje byloje, kuriuose numatyta, kad teisė į mokamas kasmetines atostogas išnyksta be teisės pakeisti dar nepanaudotas atostogas kompensacija, kai darbo santykiai nutrūksta dėl darbuotojo mirties, ir, jei atsakymas būtų teigiamas, ar tokios kompensacijos gavimas priklauso nuo išankstinio suinteresuotojo asmens prašymo.
- 15 Šiuo klausimu pirmiausia primintina, kad pagal nusistovėjusią Teisingumo Teismo praktiką kiekvieno darbuotojo teisė į mokamas kasmetines atostogas turi būti laikoma ypatingos svarbos Sąjungos socialinės teisės principu, nuo kurio negalima nukrypti ir kurį kompetentingos nacionalinės valdžios institucijos turi įgyvendinti laikydamosi tik aiškiai pačioje 1993 m. lapkričio 23 d. Europos Parlamento

ir Tarybos direktyvoje 93/104/EB dėl tam tikrų darbo laiko organizavimo aspektų (OL L 307, p. 18; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 2 t., p. 197), kodifikuotoje Direktyva 2003/88, nustatytų ribų (žr. Sprendimo *Schultz-Hoff ir kt.*, C-350/06 ir C-520/06, EU:C:2009:18, 22 punktą; Sprendimo *KHS*, C-214/10, EU:C:2011:761, 23 punktą ir Sprendimo *Dominguez*, C-282/10, EU:C:2012:33, 16 punktą).

- 16 Be to, pažymėtina, pirma, Direktyvos 2003/88 7 straipsnis nėra nuostata, nuo kurios pagal šią direktyvą būtų aiškiai leidžiama nukrypti (žr. Sprendimo *Schultz-Hoff ir kt.*, EU:C:2009:18, 24 punktą), ir, antra, šioje direktyvoje teisė į kasmetines atostogas ir šiuo pagrindu gautas darbo užmokestis pripažįstami sudedamosiomis vienos teisės dalimis.
- 17 Galiausiai, Teisingumo Teismas jau pažymėjo, kad, nutrūkus darbo santykiams ir dėl to faktiškai nebegalint pasinaudoti mokamomis kasmetinėmis atostogomis, Direktyvos 2003/88 7 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad darbuotojas turi teisę į kompensaciją siekiant išvengti situacijos, kai jis negali pasinaudoti šia teise bent pinigine forma (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Schultz-Hoff ir kt.*, EU:C:2009:18, 56 punktą ir Sprendimo *Neidel*, C-337/10, EU:C:2012:263, 29 punktą).
- 18 Taigi, Teisingumo Teismas yra konstatavęs, kad Direktyvos 2003/88 7 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti taip, kad ji draudžia nacionalinės teisės nuostatas ar praktiką, kuriose numatyta, kad nutraukus darbo santykius darbuotojas, kuriam per visą referencinį ir (arba) perkėlimo laikotarpį ar jo dalį buvo suteiktos laikinojo nedarbingumo atostogos, neturi teisės į kompensaciją už nepanaudotas mokamas kasmetines atostogas ir dėl to negalėjo pasinaudoti teise į mokamas kasmetines atostogas (Sprendimo *Schultz-Hoff ir kt.*, EU:C:2009:18, 62 punktas).
- 19 Atsižvelgiant į šią teismo praktiką, reikia išnagrinėti, ar kai įvykis, dėl kurio nutrūksta darbo santykiai, yra darbuotojo mirtis, toks įvykis gali kliudyti teisę į kasmetines mokamas atostogas pakeisti teise į kompensaciją.
- 20 Šiuo klausimu primintina, kad ši teisė į kasmetines atostogas ir šiuo pagrindu gautas darbo užmokestis pripažįstami dviem sudedamosiomis pagrindinio Sąjungos socialinės teisės principo dalimis, o ši teisė taip pat apima teisę gauti mokėjimą (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Schultz-Hoff ir kt.*, EU:C:2009:18, 60 punktą ir nurodytą teismų praktiką).
- 21 Iš tiesų, Sąjungos teisės aktų leidėjo frazė „mokamos kasmetinės atostogos“, vartota visų pirma Direktyvos 2003/88 7 straipsnyje, reiškia, kad per kasmetines atostogas, kaip jos suprantamos pagal šį straipsnį, išsaugomas darbo užmokestis. Kitaip tariant, už šį poilsio laiką darbuotojas turi gauti įprastą darbo užmokestį (žr. šiuo klausimu Sprendimo *Robinson-Steele ir kt.*, C-131/04 ir C-257/04, EU:C:2006:177, 50 punktą, Sprendimo *Schultz-Hoff ir kt.*, EU:C:2009:18, 58 punktą ir Sprendimo *Lock*, C-539/12, EU:C:2014:351, 16 punktą).

Siekdamas užtikrinti šios pagal Sąjungos teisę darbuotojui suteiktos pagrindinės teisės laikymąsi Teisingumo Teismas neturėtų siaurai aiškinti Direktyvos 2003/88 7 straipsnio 2 dalies, kad nebūtų žalos iš jos kylančioms darbuotojo teisėms (žr. šiuo klausimu, be kita ko, Sprendimo *Heimann ir Toltschin*, C-229/11 ir C-230/11, EU:C:2012:69323 punktą ir nurodytą teismų praktiką, taip pat Nutarties *Brandes*, C-415/12, EU:C:2013:398, 29 punktą ir nurodytą teismų praktiką).

- 22 Reikia priminti, kaip nurodo Vengrijos vyriausybė savo pastabose, kad Direktyvos 2003/88 7 straipsnio 2 dalyje, kurią aiškino Teisingumo Teismas, nenustatyta jokia teisės į kompensaciją atsiradimo sąlyga, išskyrus faktą, kad, pirma, darbo santykiai turi nutrūkti ir, antra, darbuotojas iki šių santykių nutrūkimo dienos nepasinaudojo visomis jam priklausančiomis kasmetinėmis atostogomis.
- 23 Galiausiai konstatuotina, kad piniginės kompensacijos gavimas darbo santykiams nutrūkus dėl darbuotojo mirties yra būtinas siekiant užtikrinti Direktyva 2003/88 darbuotojui suteiktos teisės į mokamas kasmetines atostogas naudingumą.

- 24 Iš tiesų, jei pareiga sumokėti už kasmetines atostogas išnyksta nutrūkus darbo santykiams dėl darbuotojo mirties, šios aplinkybės pasekmė būtų atsitiktinis įvykis, nekontroliuojamas nei darbuotojo, nei darbdavio, dėl kurio atgaline data būtų visiškai prarasta pati teisė į mokamas kasmetines atostogas, pripažinta Direktyvos 2003/88 7 straipsniu.
- 25 Dėl šių visų priežasčių ši Direktyvos 2003/88 nuostata neturėtų būti aiškinama taip, kad ši teisė gali išnykti dėl darbuotojo mirties.
- 26 Be to, kadangi Direktyvos 2003/88 7 straipsnio 2 dalyje nenustatyta jokia teisės į kompensaciją atsiradimo sąlyga, išskyrus faktą, kad darbo santykiai turi nutrūkti, reikia nuspręsti, kad tokios kompensacijos gavimas neturėtų priklausyti nuo išankstinio prašymo šiuo klausimu egzistavimo.
- 27 Iš tiesų, pirma, šią teisę tiesiogiai suteikia ši direktyva be atitinkamo darbuotojo dalyvavimo ir, antra, ši teisė turi priklausyti tik nuo šioje direktyvoje aiškiai nustatytų sąlygų, t. y. aplinkybė, kad darbuotojas iš anksto neprašė kompensacijos pagal šios direktyvos 7 straipsnio 2 dalį, visiškai neturi reikšmės.
- 28 Iš to matyti, pirma, kad Direktyvos 2003/88 7 straipsnis neturėtų būti aiškinamas taip, kad darbuotojo mirtis, dėl kurios nutrūko darbo santykiai, atleidžia darbuotojo darbdavį nuo kompensacijos vietoj nepanaudotų mokamų kasmetinių atostogų, į kurią darbuotojas paprastai būtų turėjęs teisę, mokėjimo ir, antra, tokios kompensacijos gavimas neturėtų priklausyti nuo išankstinio prašymo šiuo klausimu egzistavimo.
- 29 Iš minėtų svarstymų išplaukia, kad į pateiktus prejudicinius klausimus reikia atsakyti taip: Direktyvos 2003/88 7 straipsnį reikia aiškinti taip, kad pagal jį draudžiami nacionalinės teisės aktai ar praktika, kaip antai nagrinėjami pagrindinėje byloje, kuriuose numatyta, kad teisė į mokamas kasmetines atostogas išnyksta be teisės pakeisti nepanaudotas atostogas kompensacija, kai darbo santykiai nutrūksta dėl darbuotojo mirties. Tokios kompensacijos gavimas neturėtų priklausyti nuo išankstinio suinteresuotojo asmens prašymo.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 30 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (pirmoji kolegija) nusprendžia:

2003 m. lapkričio 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/88/EB dėl tam tikrų darbo laiko organizavimo aspektų 7 straipsnį reikia aiškinti taip, kad pagal jį draudžiami nacionalinės teisės aktai ar praktika, kaip antai nagrinėjami pagrindinėje byloje, kuriuose numatyta, kad teisė į mokamas kasmetines atostogas išnyksta be teisės pakeisti nepanaudotas atostogas kompensacija, kai darbo santykiai nutrūksta dėl darbuotojo mirties. Tokios kompensacijos gavimas neturėtų priklausyti nuo išankstinio suinteresuotojo asmens prašymo.

Parašai.